

**ВІДВЕРНЕННЯ ПРОТИПРАВНОГО НАСИЛЬНИЦЬКОГО ВТОРГНЕННЯ У ЖИТЛО
ЧИ ІНШЕ ПРИМІЩЕННЯ ЯК МЕТА НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ**

Проаналізовано основні аспекти такої мети необхідної оборони, як відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення. Зроблено висновки про те, що існують розбіжності у кримінальному, цивільному та житловому законодавстві з приводу одних і тих же термінів, зокрема, у роз'ясненнях понять «житло», «інше приміщення чи володіння особи», «сховище», «вторгнення», «проникнення» помітними є неточності і протиріччя. Звертається увага на важливість їх офіційного тлумачення Конституційним Судом України для встановлення такої мети необхідної оборони, як відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення.

Ключові слова: необхідна оборона, відвернення протиправного насильницького вторгнення, проникнення, житло, інше приміщення чи володіння особи, сховище.

Постановка проблеми. Законодавець у ч.5 ст. 36 Кримінального кодексу України приділив особливу увагу випадкам, коли заподіяння тому, хто посягає, будь-якої шкоди буде вважатись правомірним і не матиме наслідком кримінальну відповідальність. Зокрема, необхідно, щоб той, хто обороняється, мав на меті відвернути протиправне насильницьке вторгнення у житло чи інше приміщення. Проте на практиці виникають проблеми, пов'язані зі встановленням даної мети: часто не зовсім очевидним є те, що ж саме потрібно розуміти під «насильницьким вторгненням», а також під «житлом чи іншим приміщенням». Це зумовлено особливостями і складністю українського законодавства.

Ступінь наукової розробки проблеми. Теоретичними джерелами дослідження є філософські праці, правова література радянського і сучасного періоду. Під час даного дослідження були опрацьовані праці наступних учених: М. І. Бажанова, Ю. В. Бауліна, В. Л. Володарського, Л. В. Гусар, О. М. Лупіносової, В. Т. Маляренка, М. І. Мельника, В. В. Сташиса, П. Л. Фріса, С. С. Яценка та ін. Вказані вчені тією чи іншою мірою досліджували таку мету необхідної оборони як відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, проте детально не аналізували всі аспекти даного формулювання, а це питання, на нашу думку, потребує особливої уваги, що, власне, і зумовило актуальність обраної теми та визначило необхідність її детального дослідження.

Мета статті полягає у тому, щоб дослідити основні аспекти такої мети необхідної оборони, як відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення.

Виклад основного матеріалу. Житло для людини така ж необхідна природна річ як одяг та

їжа. Споконвіків людина дбає про своє житло, оберігає його, захищає. Житло є невід'ємною складовою особистого життя людини. Вона має природне право жити так, як бажає, бути захищеною від оприлюднення фактів особистого життя. Але це неможливо без поваги до її житла, де значною частиною проходить це особисте життя, і тому людина має таке ж природне право не тільки на саме житло, а й на його недоторканність. Вислів «мій дім – моя фортеця» найбільш влучно розкриває суть цього феномена. Саме тому міжнародні правові акти декларують право людини на недоторканність її житла [25, с. 3]. Наприклад, ст. 12 Загальної декларації прав людини, яка прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року, передбачає: «...Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте та сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла ... Кожна людина має право на захист законом від подібних втручань чи посягань [22]». Аналогічна вимога міститься у ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, прийнятого Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року [24]. Стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основних свобод від 4 листопада 1950 року, відомої як Європейська конвенція з прав людини, комплексно декларує названі права. Зокрема, у ній зазначено, що кожен має право на повагу до його приватного і сімейного життя, житла і таємниці листування [23].

У ч. 5 ст. 36 Кримінального кодексу України (надалі – КК України) чітко встановлено [5]: **не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу**

озброєної особи або нападу групи осіб, а також для **відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає** (виділено мною. – О.Б.).

На нашу думку, існує проблема, яка пов'язана з юридичною конструкцією ч. 5 ст. 36 КК України [5], а саме тією її частиною, де зазначається вищевказана спеціальна мета необхідної оборони – відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення. Суть цієї проблеми полягає у наступному: по-перше, вторгнення як таке обмежує потерпілого у застосуванні свого права на необхідну оборону, оскільки навіть проникнення у житло вже є надзвичайно небезпечним, а, по-друге, словосполучення «житло чи інше приміщення» не враховує всіх аспектів захисту нерухомості, наприклад, те ж подвір'я чи земельна ділянка у такому разі не можуть перебувати під абсолютним правом недоторканності власності, хоча проникнення до них теж є надзвичайно небезпечним (нарівні з житлом).

Для початку, на нашу думку, потрібно встановити зміст основних понять, які вживаються законодавцем у ч. 5 ст. 36 КК України [5]. Розпочнемо з роз'яснення сутнісної відмінності між вторгненням і проникненням: вважаємо, вона полягає у тому, що при вторгненні тим, хто посягає, фізично долаються перешкоди, шляхом застосування насильства, пошкодження майна і т.ін. Проникнення ж передбачає таємність. Плу-танини також додає п. 22 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 року [20], в якому роз'яснюється, що під проникненням у житло, інше приміщення чи сховище слід розуміти незаконне вторгнення до них будь-яким способом (із застосуванням засобів подолання перешкод або без їх використання; шляхом обману; з використанням підроблених документів тощо або за допомогою інших засобів), **який дає змогу винній особі викрасти майно без входу до житла, іншого приміщення чи сховища** (виділено мною. – О.Б.). Тому вважаємо, що вживання обох термінів, розширить коло випадків, в яких можна заподіяти шкоду правопорушнику, здійснюючи захист, зокрема власності.

Вважаємо, що протиправне насильницьке вторгнення у житло чи інше приміщення – це відкрите (не таємне) проникнення у житло чи інше приміщення з метою вчинення протиправних дій, наприклад, крадіжки, грабежу чи роз-

бою, поєднане з насильством. Воно може здійснюватися з подоланням перешкод або опору людей, за допомогою різних знарядь [26, с. 420]. На перший погляд може здатися, що приставка „протиправне” зайва – насильницьке вторгнення у житло чи інше приміщення само по собі вже є протиправним діянням. Але насправді є випадки, коли закон небезпідставно дозволяє таке насильницьке вторгнення у житло чи інше приміщення – ким же, за яких умов і на підставі яких саме нормативно-правових актів це допускається? Ідеться про надзвичайні ситуації, коли необхідно врятувати життя людей або майно, а також у разі переслідування правопорушника спеціально уповноваженими органами, підрозділами, розшуку зниклої особи та деяких інших (Закони України „Про оперативно-розшукову діяльність” [9], „Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” [11], „Про міліцію” [8] тощо). В основі цього лежать аналогічні положення Конституції України (ч.3 ст.30) [1]. В. Т. Маляренко зазначає, що не буде протиправним порушення недоторканності житла та іншого володіння особи у випадках надзвичайної необхідності (для запобігання пожежі, затопленню, вибуху тощо, для відвернення злочинних посягань на житло чи людей, які в ньому перебувають). Неможливо спочатку отримувати рішення суду для того, щоб увійти у приміщення при землетрусі чи після нього з метою визволення людей. Не може чекати людина з нижнього поверху, якщо її квартиру заливають з верхнього, і спочатку бігти у суд за рішенням на проникнення у квартиру, в якій прорвало труби, а мешканці відсутні. Не може людина зволікати, коли з чужої квартири, де відсутні мешканці, йде витік газу. Працівники пожежної охорони, відповідно до ст. 34 Закону України «Про пожежну безпеку» від 17 грудня 1993 року [12], під час гасіння пожеж мають право на безперешкодний доступ у всі жилі, виробничі та інші приміщення і при цьому матеріальні збитки, пов'язані з пошкодженням майна під час гасіння пожежі, пожежна охорона не відшкодовує. У разі введення в Україні надзвичайного стану у зв'язку з масовими порушеннями громадського порядку компетентні державні органи серед інших додаткових заходів можуть проводити також і огляд службових приміщень та житла громадян (ст. 18 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 1992 року [15]). Також у випадку введення в Україні або в окремих її місцевостях воєнного стану, військовому командуванню надається право разом із органами виконав-

чої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування, а якщо це неможливо, – самостійно запроваджувати та здійснювати такі заходи правового режиму воєнного стану, як, зокрема: у разі потреби проводити огляд службових приміщень і житла громадян (п. 7 ст. 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 6 квітня 2000 року [16]). Стаття 25 Закону України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 року надає органам і співробітникам Служби безпеки України право при безпосередньому припиненні злочинів, розслідування яких віднесено законодавством до компетенції Служби безпеки, переслідуванні осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, заходити у жилі, службові та інші виробничі приміщення на території і земельні ділянки та оглядати їх із наступним повідомленням прокурора протягом 24 годин [10]. Посадові особи, залучені до проведення антитерористичної операції, відповідно до ст. 15 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року мають право входити (проникати) у жилі та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, під час припинення терористичного акту та при переслідуванні осіб, які підозрюються у вчиненні злочину [17]. У такому разі шкода від проникнення в чуже житло чи інше володіння завжди буде менша, ніж та, що могла виникнути, якщо такого проникнення своєчасно не здійснити. Саме на такі випадки орієнтує ч. 2 ст. 8 Європейської конвенції з прав людини [23], в якій йдеться, що держава не може втручатися у здійснення права на повагу до особистого та сімейного життя людини, житла і таємниці листування інакше, ніж згідно із законом, та у випадках, необхідних у демократичному суспільстві в інтересах національної і громадської безпеки або економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням і злочинам, для захисту здоров'я або моралі чи з метою захисту прав і свобод інших людей. Ст. 395 КК України [5] передбачена кримінальна відповідальність за порушення правил адміністративного нагляду, зокрема, за самовільне залишення особою місця проживання з метою ухилення від адміністративного нагляду. Аналогічно встановлена й адміністративна відповідальність за порушення правил адміністративного нагляду (ст. 187 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року) [4]. Відповідно до ст. 10 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 1 грудня 1994 року, до осіб, щодо яких уста-

новлено адміністративний нагляд, застосовується таке обмеження, як «заборона виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу» [13]. Згідно зі ст. 7 цього Закону працівники міліції зобов'язані систематично контролювати поведінку осіб, взятих під адміністративний нагляд, тобто вони у будь-який час зобов'язані входити до житла чи до іншого володіння особи, яка знаходиться під адміністративним наглядом, щоб з'ясувати: перебуває піднаглядний у житлі чи ні. І кожний раз отримувати попередньо рішення суду на проникнення до житла, якщо піднаглядний буде проти цього заперечувати або якщо він там відсутній, навряд чи буде сприяти цілям боротьби зі злочинністю. Ось чому, всупереч конституційній нормі, але у відповідності зі ст. 8 Конвенції, у п. 15 ст. 11 Закону України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року передбачено, що міліції для виконання покладених на неї обов'язків надається право входити безперешкодно у будь-який час доби до житла чи до іншого володіння особи, яка перебуває під адміністративним наглядом, з метою перевірки виконання встановлених судом обмежень [8]. Пунктом 15 ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року [14] передбачено, що державний виконавець при здійсненні виконавчого провадження має право у процесі виконання рішень за наявності вмотивованого рішення суду про примусове проникнення до житла чи іншого володіння фізичної особи безперешкодно входити на земельні ділянки, до житлових та інших приміщень боржника – фізичної особи, особи, у якій знаходиться майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, проводити у них огляд, у разі необхідності примусово відкривати їх в установленому порядку із залученням працівників органів внутрішніх справ, опечатувати такі приміщення, арештовувати, опечатувати та вилучати належне боржникові майно, яке там перебуває та на яке за законом можливо звернути стягнення [25, с. 8, 9].

Цікавим і спірним є питання, що стосується приміщень у місцях позбавлення волі та у казармах військовослужбовців – з урахуванням специфіки перебування у них контингенту визнати, що обмеження права на недоторканність житла і проникнення у них допускаються на тих же умовах, що і в житло, неможливо. Хоча такі місця безпосередньо і фактично (інші варіанти просто виключаються для цих осіб) призначені для проживання саме даної категорії людей.

Наступне, що належить встановити, так це

те, що ж, власне, потрібно розуміти під житлом, іншим приміщенням, сховищем.

У ст. 30 Конституції України зазначено, що кожному гарантується недоторканність житла [1]. Ця недоторканність є гарантією права на володіння, користування, розпорядження майном, на невтручання в особисте та сімейне життя та права на життя від злочинних посягань з боку третіх осіб. Право на повагу до приватного і сімейного життя особи, до її житла і таємниці листування доповнюють одне одного. І тому право на недоторканність житла особи означає не тільки заборону незаконно входити або іншим чином проникати у нього всупереч волі осіб, які у ньому проживають чи ним користуються на законних підставах, а й заборону розголошувати все, що у ньому діється. Недоторканність житла означає і недоторканність будь-якої речі, яка у ньому знаходиться. Вилучення з житла особи будь-яких речей або підкидання таких речей за допомогою різних пристроїв, коли правопорушник перебуває поза межами житла, судова практика також розглядає як проникнення у житло або інше володіння. Як звичайне підслуховування розмов, що відбуваються в житлі, так і за допомогою електронних і спеціальних технічних засобів також є проникненням у житло, оскільки таким чином порушується таємниця розмов у ньому [25, с. 4]. Тобто із закріпленням гарантії недоторканності житла людям було одночасно гарантовано не одне, а цілу низку найважливіших прав.

У Конституції України (ст. 30) [1], Кримінальному кодексу України від 5 квітня 2001 року (ст. 162) [5] та Кримінально-процесуальному кодексу України від 28 грудня 1960 року [2] (ст. 14¹) немає тлумачення поняття житла [25, с. 5], а Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 року оперує поняттям «житловий фонд», яке є доволі загальним, на нашу думку [3]. Так, згідно його ст. 4, жилі будинки, а також жилі приміщення в інших будівлях, що знаходяться на території Української РСР, утворюють житловий фонд. Водночас, до житлового фонду не входять нежилі приміщення у жилих будинках, призначені для торговельних, побутових та інших потреб непромислового характеру. Згідно статті 379 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року (надалі – ЦК України) житлом фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше приміщення, призначені та придатні для постійного проживання [6]. Власне, ЦК України окремо визначає наступні об'єкти права власності: житловий будинок – будівля капітального типу, споруджена з дотриманням вимог, встановлених зако-

ном, іншими нормативно-правовими актами, і призначена для постійного у ній проживання (ст. 380 ЦК України [6]); садиба – земельна ділянка разом з розташованими на ній житловим будинком, господарсько-побутовими будівлями, наземними і підземними комунікаціями, багаторічними насадженнями (ст. 381 ЦК України [6]); квартира – ізольоване помешкання в житловому будинку, призначене та придатне для постійного у ньому проживанні (ст. 382 ЦК України [6]). Стаття 29 ЦК України визначає поняття місця проживання фізичної особи, називаючи крім житлового будинку і квартири, ще й інше приміщення, придатне для проживання у ньому – гуртожиток, готель тощо. Виходячи зі змісту ч. 1 ст. 812 ЦК України [6] перелік помешкань, які можуть бути предметом договору найму житла, не є вичерпний. Очевидно, що законодавець мав на увазі інші будівлі, споруди і приміщення (дачний або садовий будинок, які придатні для постійного проживання та належать наймодавцеві на праві приватної власності та зареєстровані як нерухомість у встановленому порядку). Варто згадати, що у листі Верховного Суду СРСР від 23 червня 1983 року № 01-16/31-83 роз'яснено, що «житло» – це передбачене для постійного або тимчасового проживання людей і ведення домашнього господарства приміщення, у якому знаходиться майно, яке вони мають, або частина його (квартира, особистий жилий будинок, гуртожиток, дачний будиночок, номер у готелі, барак, залізничний вагончик, які прилаштовані для тимчасового проживання, та ін.) [21]. Верховний Суд СРСР вважав, що до житла належать також складові його частини, в яких люди можуть деякий час не перебувати або безпосередньо не проживати, але які суміжні з жилим приміщенням (підвал, горище, сіни, кухня, комора, літня частина будинку тощо).

Проте є постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 „Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства” від 28 березня 2008 року [19], в якій детальніше роз'яснюється, що треба розуміти під житлом. Отже, згідно з нею, житлом вважається: 1) особистий будинок з усіма приміщеннями, які призначені для постійного чи тимчасового проживання у них, а також ті приміщення, які хоча й не призначені для постійного чи тимчасового проживання у них, але є складовою будинку; 2) будь-яке житлове приміщення, незалежно від

форми власності, яке належить до житлового фонду і використовується для постійного або тимчасового проживання (будинки, квартири у будинку будь-якої форми власності, окрема кімната у квартирі тощо); 3) будь-яке інше приміщення або забудова, які не належать до житлового фонду, але пристосовані для тимчасового проживання (дача, садовий будинок тощо). Також у ній зазначається, що згідно з вимогами ст.17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року [18], судам необхідно враховувати, що, відповідно до практики Європейського суду з прав людини, поняття «житло» у п. 1 ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [23] охоплює не лише житло фізичних осіб. Воно може поширюватися на офісні приміщення, які належать фізичним особам, а також офіси юридичних осіб, їх філій та інші приміщення. Варто зауважити, що питання про віднесення чи не віднесення службового приміщення до житла є досить спірним і неоднозначним. З одного боку, якщо виходити з того, для якої мети з самого початку експлуатації було призначено таке приміщення, то у випадку віднесення його до службового приміщення, житлом вважатися воно, мабуть, не може. У випадку ж, якщо частина житла, житлового приміщення, включена до житлового фонду, використовується як службове приміщення, то воно, очевидно, у повному обсязі (включаючи і службове приміщення) повинне розглядатися як категорія «житло». Це стосується також і тих спірних випадків, коли житло використовується як «офіс» приватними підприємцями, зареєстрованими за даною адресою.

Ще одним важливим роз'ясненням, яке міститься у вказаній вище Постанові є те, як слід розуміти термін «інше володіння»: це такі об'єкти (природного походження та штучно створені), які за своїми властивостями дають змогу туди проникнути і зберегти або приховати певні предмети (речі, цінності). Ними можуть бути, зокрема, земельна ділянка, сарай, гараж, інші господарські будівлі та інші будівлі побутового, виробничого та іншого призначення, камера сховища вокзалу (аеропорту), індивідуальний банківський сейф, автомобіль тощо.

Житловим будинком можна вважати будівлю, в якій вся чи не менше половини корисної площі зайнята житловими приміщеннями. Судова практика визнає житлом купе провідника, каюту члена команди морського чи річкового судна, будівельний вагончик, збірний будинок та іншу тимчасову споруду, яка спеціально присто-

сована і використовується для тривалого проживання людей [26, с. 420]. Інше приміщення – це різноманітні постійні, тимчасові, стаціонарні або пересувні будівлі чи споруди, призначені для розміщення людей чи матеріальних цінностей (виробниче чи службове приміщення підприємства, установи, організації, гараж, інша будівля господарського призначення, яка відокремлена від житлових будівель, тощо).

Проте, не зовсім зрозуміло, чи можна відносити до категорії «житло» самочинно збудовані будівлі, різного роду споруди (гараж, сарай), які використовуються для тимчасового чи постійного проживання. Мається на увазі той неоднозначний, з погляду закону, період часу, що триває до моменту, коли згідно статті 376 ЦК України [6] буде реалізовано передбачену можливість визнання судом права власності на самочинно збудовані житлові будинки. Та сама проблема і з ситуаціями проживання громадян у будинках, які за віком або з інших причин (повінь, землетрус, аварії тощо) втратили якість придатності для постійного проживання, у будинках, що загрожують обвалом.

У п. 22 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 року [20] роз'яснюється, що «...Під сховищем слід розуміти певне місце чи територію, відведені для постійного чи тимчасового зберігання матеріальних цінностей, які мають засоби охорони від доступу до них сторонніх осіб (огорожа, наявність охоронця, сигналізація тощо), а також залізничні цистерни, контейнери, рефрижератори, подібні сховища тощо. Не може визнаватися сховищем неогорожена і така, що не охороняється, площа або територія, на яку вхід сторонніх осіб є вільним, а також та, що була відведена та використовується для вирощування продукції чи випасу тварин (сад, город, ставок, поле тощо)».

Нами вбачається серйозна небезпека, яка виникає внаслідок проникнення осіб на вказані подвір'я чи земельну ділянку. Відповідні положення Кримінального кодексу України, зокрема стаття 162, частини треті статей 185, 186, 187 [5] (проникнення у житло, інше приміщення чи сховище передбачено як кваліфікуюча ознака даних злочинів), не прирівнюють названі вище об'єкти до житла або іншого володіння особи. Вважаємо, що такі місця у певних випадках можна віднести до категорії «сховище». Окрім того, у частинах третіх статей 185, 186, 187 КК України (розділ VI «Злочини проти власності») йдеться про сховище, проте у ч. 5 ст. 36 КК України [5] чомусь (помилково, на нашу думку) цей термін відсутній.

Завершує всю цю плутанину найновіший серед названих вище нормативно-правових актів – Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року [7]. У його ст. 233 зазначається наступне: під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення; не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом; під іншим володінням особи розуміються транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи; слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках.

Висновки. Існують розбіжності у кримінальному, цивільному та житловому законодавстві з приводу одних і тих же термінів, а це, а також складнощі застосування зазначених норм у кримінальному процесі, викликає на практиці певні труднощі: якщо порівнювати ці тлумачення у відповідних нормативно-правових актах, то у роз'ясненнях термінів «житло», «інше приміщення», «сховище» та ін. помітними є неточності і протиріччя. На наше переконання, настільки важливі, ключові положення потребують повного і саме офіційного тлумачення, яке, відповідно до чинного законодавства, вправі здійснити лише Конституційний Суд України. Вважаємо, що офіційне тлумачення останнім таких термінів як «житло», «інше приміщення чи володіння особи», «сховище», «вторгнення», «проникнення» є дуже актуальним для встановлення такої мети необхідної оборони, як відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, і повинно бути здійснено якнайшвидше. Такі роз'яснення, на нашу думку, не лише зміцнять інститут необхідної оборони в Україні, а й створять додаткові гарантії недоторканності власності у нашій державі, дозволять почувати громадянам себе більш упевнено у випадках відвернення чи припинення суспільно небезпечних посягань на їхнє життя, здоров'я, власність тощо.

Список літератури

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня

1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 року // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1961. – № 2. – Ст. 15.

3. Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 року № 5464-X // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1983. – Додаток до № 28. – Ст. 573.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.

5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40-44. – Ст. 256.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 9-13. – Ст. 88.

8. Про міліцію : Закон України від 20 грудня 1990 року № 565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

9. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 22. – Ст. 303.

10. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 27. – Ст. 382.

11. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 35. – Ст. 358.

12. Про пожежну безпеку : Закон України від 17 грудня 1993 року № 3745-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 5. – Ст. 21.

13. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 52. – Ст. 455.

14. Про виконавче провадження : Закон України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 24. – Ст. 207.

15. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березня 2000 року

№ 1550-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 23. – Ст. 176.

16. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 6 квітня 2000 року № 1647-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 28. – Ст. 224.

17. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 25. – Ст. 180.

18. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 30. – Ст. 260.

19. Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 березня 2008 року № 2 // ВВСУ. – 2008. – № 4. – Стор. 4.

20. Про судову практику у справах про злочини проти власності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року № 10 [Електронний ресурс]. – Режим дос-

тупу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>.

21. Лист Верховного Суду СРСР від 23 червня 1983 р. №01-16/31-83 // Матеріали судової практики Верховного Суду Української ССР : Інф. бюллетень. – 1983. – №47. – С. 56.

22. Загальна декларація прав людини, яка прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103.

23. Конвенція про захист прав людини і основних свобод від 4 листопада 1950 року // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 270.

24. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

25. Маляренко В. Про недоторканність житла та іншого володіння особи як засаду кримінального судочинства / В. Маляренко // Право України. – 2004. – №7. – С. 3-14.

26. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 3-тє вид., переробл. та доп. – К. : Атіка, 2003. – 1056 с.

Стаття надійшла до редколегії 10 вересня 2013 року.

Рекомендована до опублікування у “Віснику” членом редколегії В.Я. Марчаком.

О.М. Bodnaruk

THE PREVENTION OF UNLAWFUL VIOLENT INTRUSION INTO HOUSING OR OTHER BUILDING AS THE PURPOSE OF SELF-DEFENSE

Summary

The basic aspects of such a purpose of self-defense as the preventing of unlawful violent intrusion into housing or other building has been analyzed. It is concluded that there are differences in criminal, civil and housing legislation on the same terms, in particular, it is notable discrepancies and contradictions in clarifying the terms “housing”, “other premises or property of a person”, “storage”, “intrusion”, “penetration”. Attention is drawn to the importance of their official interpretation by the Constitutional Court of Ukraine to establish of such a purpose of self-defense as the preventing of unlawful violent intrusion into housing or other building.

Keywords: self-defense, necessary defense, prevention of unlawful violent intrusion, penetration, housing, other premises or property, storage.

А.Н. Боднарук

ПРЕДОТВРАЩЕНИЕ ПРОТИВОПРАВНОГО НАСИЛЬСТВЕННОГО ВТОРЖЕНИЯ В ЖИЛИЩЕ ИЛИ ИНОЕ ПОМЕЩЕНИЕ КАК ЦЕЛЬ НЕОБХОДИМОЙ ОБОРОНЫ

Аннотация

Проанализированы основные аспекты такой цели необходимой обороны, как предотвращение противоправного насильственного вторжения в жилище или иное помещение. Сделаны выводы о том, что существуют различия в уголовном, гражданском и жилищном законодательстве по поводу одних и тех же терминов, в частности, в разъяснениях терминов «жилье», «другое помещение или владение человека», «хранилище», «вторжение», «проникновение» заметны неточности и противоречия. Обращается внимание на важность их официального толкования Конституционным Судом Украины для установления такой цели необходимой обороны, как предотвращение противоправного насильственного вторжения в жилище или иное помещение.

Ключевые слова: необходимая оборона, предотвращение противоправного насильственного вторжения, проникновение, жилье, другое помещение или владение человека, хранилище.